

A lehetőségek hazája

(Az afrikai-amerikaiak élete és történelme az Amerikai
Egyesült Államokban)

Készítette: Sente Réka

Sokszor úgy gondolunk az Amerikai Egyesült Államokra, mint a lehetőségek országára, a valódi egyenlőség és tolerancia létrejöttének helyszínére. Pedig ez nem volt mindig így. Alig másfél százada még fennálló rendszer volt a rabszolgaság. Itt szó nem volt még lehetőségekről, pláne nem az egyenlőségről. Sajnos a helyzet az, hogy Amerika még mindig nem az a hely, ahol maradéktalanul megvalósulnak ezek az eszmék. Nem sok idő telt még el a konfliktusok kirobbanása óta és messze még a cél. De az irány jó, a fejlődés kézzelfogható. Hogy lássuk honnan indultak az afrikai-amerikaiak és milyen irányú a haladás nézzük meg helyzetüket a történelem szemszögéből.

Az Amerikai Egyesült Államokban a XVIII. századra hatalmas gazdasági intézménnyé nőtte ki magát az afrikai rabszolga-kereskedelem. A rabszolgákkal az állam dél-keleti részén található államok kereskedtek. Itt voltak akkora méretű földterületek, ahová nagy erejű és tetemes mennyiségű munkaerő kellett ahhoz, hogy megműveljék a földeket.¹ (Az északi államokban a farmgazdálkodás volt jellemző.) A rabszolgák legtöbbször afrikai származású volt és számuk majd' 700000 főre gyarapodott a XIX. század elejére. Ebben az időben a fekete bőrű lakosság mintegy 90%-a rabszolgaként élt Amerikában. S hogy mit is jelentett akkor rabszolgának lenni? Nem rendelkezettek magántulajdonnal, hisz tárgyként néztek rájuk, adták-vették őket: ők maguk voltak a magántulajdonok. Nem számítottak teljes értékű személyeknek: egy rabszolga $\frac{3}{5}$ – nyi „embert” tett ki. Ezek a törvények persze csak azokban az államokban voltak érvényesek, ahol volt rabszolgaság. Ez okozott a későbbiekben nem kevés konfliktust.²

Az első összetűzés az észak és déli államok között akkor jelent meg, amikor egy új állam felvételéről tárgyaltak 1820-ban. Nem tudták eldönteni, hogy engedélyezzék-e ott a rabszolgaságot. Ha engedélyezik, akkor létrejön egy újabb ültetvényes rabszolgaságos állam, ha viszont nem akkor az ipari gazdaságban érdekelt északiakhoz hasonló állam alakul meg. Mivel az északiak többségben voltak ezért a lakosság nagy része úgy vélekedett, hogy ne váljon rabszolgaságos az új állam. Kompromisszummal halogatták a döntést, ami végül nem jött létre. Az első nagy ellentétet úgy akarták megoldani, hogy az északiak javasolták, hogy hozzanak létre egy államszövetséget, a déliek viszont félték az unió kötöttségeitől. Nem akartak egy nagy hatalommal rendelkező központ alá tartozni. Ezért végül bizonyos

¹ John P. Davis (szerk.) 1966. (oldal)

² http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_polgárháború

intézkedések központilag irányítottá váltak, némelyek államonként meghatározottak maradtak.³

A másik nagy konfliktust egy Dred Scott nevezetű rabszolga indította el 1857-ben. Dred rabszolgaként Missouri Államban élt 1834-ig, amikor is gazdája Illinois Államba küldte őt. Később gazdája parancsára vissza kellett mennie Missouri Államba. Dred úgy érezte jogtalanság történt, mert azért, hogy egy szabad államba átkerült, felszabadult a rabszolgaság alól is. A konfliktust szintén nem oldották meg és a többség még mindig nem tekintett polgárként a szabad afrikai-amerikaiakra, annak ellenére, hogy a rabszolgaságot nagyrészt ellenezték. (Sőt a század elején létrejött abolitionista mozgalmat egyre többen támogatták. A mozgalmat egyébként a rabszolgák felszabadításáért küzdő keresztények indították.)⁴

Mivel a problémákat nem sikerült megoldaniuk, a feszültség fokozódott észak és dél között, de nyílt harc nem köztük. Egészen 1861-ig, amikor januárban megválasztották az Amerikai Egyesült Államok elnökévé a köztudottan rabszolgaságellenes Abraham Lincolnt. Ekkor ugyanis Dél-Carolina fenyegetve érezte magát és hat másik állammal együtt kivált az Egyesült Államokból. Ezek az államok létrehozták saját alkotmányukat és így megalakult az Amerikai Konföderációs Állam, melynek élére Jefferson Davis került. Ezek után nem sok kellett és elkezdődött az amerikai polgárháború. Sokan évesen azt gondolják, hogy mindez a néger rabszolgák felszabadításáért folyt, de valójában az államok érdekvédelme miatt. A háború 1861. április 12-én kezdődött és az unió győzelmével zárult 1865. április 9-én, vagyis ennek eredményeképp eltörölték a rabszolgaságot.⁵

Ugyanezen évben új törvények kerültek beiktatásra, amelyek a fekete lakosság esélyegyenlőségét szolgálták. Az alkotmány 1865-ben ezeket a törvényeket fogadta el:

- minden ember teljes jogú polgára az Egyesült Államoknak
- senki nem fosztható meg életétől, szabadságától vagy tulajdonától jogi eljárás nélkül

³ http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_polgárháború

⁴ John P. Davis (szerk.) 1966. (484. oldal)

⁵ http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_polgárháború

- törvény előtti egyenlőség⁶

Annak ellenére, hogy szabaddá vált a teljes néger lakosság, az egyenlőtlenlégek egyre jobban érzékelhetővé váltak. Az 1870-es éveket Jim Crow- korszaknak nevezték egy feketéről elnevezve. A korszak egésze az intézményes szegregációról szólt. A fekete és fehér lakosságot az élet szinte minden területén elkülönítették. Nemcsak külön iskolába kellett járniuk a gyerekeknek, de különböző parkokba járhattak, nem használhattak csak bizonyos kutakat és a közlekedési eszközökön is elszeparálva voltak. Továbbá korlátozták az afrikai-amerikaiak szavazati jogát is, de nem nyíltan diszkriminatív eszközökkel. A feltétek egyike a pénzdíj volt, amit a feketék többsége nem tudott kifizetni, a másik feltétel pedig az írás-olvasási készségek felmérése volt. Ha a fejadót ki is tudták volna fizetni, akkor is ott lett volna a „Grandfather Clause” vagyis nagypapa-cenzus, amit 1898-ban vezettek be Louisianában. Ez a záradék azoknak a nevéet tartalmazta, akinek a szülei vagy nagyszülei szavazhattak 1867. január 1-jén. Ezek alapján szinte az összes néger szavazó ki volt zárva a szavazásból, hiszen a felmenőik ekkor még egyáltalán nem voltak szavazásra jogosultak.⁷

Hogy milyen erősek voltak a szegregációs törvények, azt mutatja az is, hogy 1875-ben be akartak iktatni két diszkriminációellenes rendeletet, amik végül nem léptek hatályba. Ez a két elfogadásra nem kerülő törvény a következőket tartalmazta:

- nincs politikai diszkrimináció – egyenlő szavazati joggal rendelkezik mindenki
- a közszolgálatban a diszkrimináció teljes tilalma

Ezek a törvények pedig nagy jelentőségűek lettek volna abban az időben, mert a Jim Crow - korszakban nem volt túl jó élete egy afrikai-amerikainak.

Ezen időszakban zajlott le a Plessy v Ferguson nevéhez köthető per is, ami kimondja, hogy a szegregáció nem törvényellenes. Ez gyakorlatilag „szentesítette” a Jim Crow – korszak egyenlően, de szegregáltan elvét.⁸

A szegregációt tovább rontotta, hogy a 1915-ben alakult újra a Ku Klux Klán melynek tagjai titkosan szerveződve bántalmaztak ártatlan embereket. Az okok egyébként abszolút

⁶ John P. Davis (szerk.) 1966. (468.oldal)

⁷ John P. Davis (szerk.) 1966. (50. oldal)

⁸ John P. Davis (szerk.) 1966. (49. oldal)

diszkriminatívak voltak: azoknak ártottak, akik bőrszínükben, hitükben vagy meggyőződésükben különböztek az övéiktől. Legfőbb céljuk pedig a feketékre vonatkozó jogok kiterjesztésének megakadályozása volt. A klánt egyébként először azért függesztették fel, mert az erőszakos cselekedetek miatt törvényellenesnek nyilvánították, de a másodszori megalakulás után nem avatkoztak bele a működésükbe. Az Egyesült Államokban még ma is létezik a Ku Klux Klán, de az afrikai-amerikaiak helyett már a spanyol-ajkú bevándorlókat üldözik.⁹

Évtizedeken keresztül nem történt semmiféle változás a szegregációval kapcsolatban, egészen a II. világháborúig. Mivel addig nem sok katonai megmozdulásra volt kényszerítve Amerika, de a világháborút ők se kerülhették el. A hadseregben is elkülönítve zajlott a kiképzés, de végül megdőlt a szegregáció. A hadsereg egyébként azóta is a legintegráltabb intézménye az Amerikai Egyesült Államoknak.

A háború befejeztével történtek még intézkedések a feketék esélyegyenlőségének érdekében, de ezek gyakorlatilag csak látszat műveletek voltak. Mindent a Szovjetekkel folytatott versengés és a nemzetközi megítélés érdekében tettek. Viszont az országon belül egyre sűrűsödtek az események. Polgárjogi perek, mozgalmak erősödő közfigyelmet kaptak.

Az első jelentős esemény ezek közül az 1954-es Brown per volt. A pert egyébként egy Oliver Brown nevezetű fiú indította el, mert az Arkansas Államban fekvő Little Rock város középiskolájába szeretett volna járni. Little Rock egy viszonylag integrált városnak számított abban az időben, annak ellenére, hogy a déli államok egyikében található. A többi déli állam nyílt ellenvetését fejezte ki a néger fiú beiskolázását illetően. Oliver az iskolaszéket perelte be, amiért nem engedélyezték a középiskolába való felvételét és úgy érezte a „separate but equal” – elv nem létezik, hiszen ha valami elkülönült akkor az nem lehet egyenlő. A pert megnyerte és alkotmányellenesnek ítélték az 1896-os szegregációs törvényt.¹⁰

Alig csengett még le a Brown-per és ismét a feketékre terelődött a figyelem, mert 1955. december 1-jén újabb botrány tört ki. Ezen a napon történt ugyanis, hogy az egyik Deep South államban (Deep South- vagyis azok a nagyon déliek, amik közé azok az államok tartoztak, amelyek a polgárháború idején elsőként léptek ki az unióból) – Alabamában – letartóztattak egy néger nőt, amiért a buszon az őt megillető helyét nem adta át egy fehér

⁹ http://hu.wikipedia.org/wiki/Ku_Klux_Klan

¹⁰ John P. Davis (szerk.) 1966. (49. oldal)

felszállónak. A történet részletesen a következő volt: Rosa Parks a Montgomery Fair áruházból tartott hazafelé munka után. Fizetés után leült a feketéknek fenntartott helyek első sorába (az első 10 sor volt a fehéreké). Később újabb fehérek szálltak fel a buszra és megteltek a számukra fenntartott helyek. A sofőr ezt látván a Rosa mögötti sorra tette az elválasztótáblát, hogy helyet szabadítson fel ezáltal. Felszólította a tábla előtt ülőket, hogy adják át a helyüket, amelyet a három másik színesbőrű meg is tett, de Parks nem. A sofőr ezért megfenyegette őt, ha nem adja át a helyét, hívja a rendőrséget. A sofőr egy rendőrtiszt társaságában visszatért és a Montgomery városi faji elkülönítésről szóló törvényének 6. fejezete 11. paragrafusa alapján letartóztatták, mindannak ellenére, hogy nem a fehéreknek fenntartott helyen ült.¹¹

Estére azonban kiengedték Edgar Nixon és Clifford Durr közbenjárásra. Akik megkérték Rosat, hogy felhasználhassák az ügyét a buszokon való faji elkülönítés jogszabályosságának megkérdőjelezéséhez. Úgy találták, hogy ehhez a legjobb módszer, hogy busz bojkottot szerveznek. Négy nappal a Parks féle incidens után el is kezdődött a tiltakozás. „Kérünk (...) minden négert, hogy a letartóztatás és tárgyalás elleni tiltakozásul (...) ne használják a buszokat. Egy napra megengedhetik maguknak, hogy kimaradjanak az iskolából, munkába pedig mehetnek taxival vagy gyalog. Kérjük a gyerekeket és felnőtteket, ne szálljanak buszra hétfőn. Kérjük, maradjanak távol a buszoktól hétfőn.”¹² A feltételezésük miszerint a bojkott megoldást eredményez 381 nappal később beigazolódott. A kitartás elérte a kívánt célt és eltörölték a faji elkülönítésről szóló törvényt.¹³

A bojkott megszervezését egy baptista lelkész vállalta el, aki később a polgárjogi mozgalom legnagyobb alakjává nőtte ki magát. Ő volt Dr. Martin Luther King Junior. King célja a fehérek és feketék közti egyenlőtlenségek eltörlése valamint a feketékkel szembeni faji megkülönböztetés megszüntetése volt. Beszédeiben, nyilatkozataiban és tetteiben mindig az erőszakmentességet hirdette, Mahatma Gandhi világnézeteit is hirdetve ezáltal. Az 1960-as évekre óriási közfigyelmet kapott, amit arra használt, hogy elérje céljait.

¹¹ http://hu.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks

¹² http://hu.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks idézet

¹³ http://hu.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks

Leghíresebb beszéde az „I have dream” címet viseli és ez hozott óriási nyilvánosságot a polgárjogi mozgalomnak, illetve szónoki stílusa miatt a történelem legnagyobb szónokaként tartják számon a mai napig is. Részletek a Van egy álmom című beszédből:

„Van egy álmom: egy napon felkel majd ez a nemzet, és megéli, mit jelent valójában az, ami a hitvallásában áll: „Számunkra ezek az igazságok nyilvánvalóak; minden ember egyenlőnek lett teremtve.”

„Van egy álmom: hogy egy napon még Mississippi állam is, amely ma az igazságtalanság és az elnyomás forrásától szenvedő sivatag, a szabadság és a jog oázisává fog változni.”

„Van egy álmom, hogy négy kicsi gyermekem egy napon olyan nemzet tagja lesz, ahol nem a bőrszínük, hanem a jellemük alapján ítélik meg őket.”¹⁴

A polgárjogi mozgalmat egyébként nagyon sok negatív hatás érte, de King a rengeteg nyilvános beszéde által népszerűséget hozott a mozgalomnak és munkássága által elérte, hogy 1964-re megváltoztassák a Polgárjogi Törvényt, illetve egy évvel később a Választójogi Törvényt is. 1964-ben egyébként sikereit megkoronázva kitüntették a Nobel-békedíjjal is. Kinget pár évvel később egy merénylet során 1968 áprilisában életét veszttette. Habár az igazság nem derült ki haláláról, sokan összeesküvésre gyanakodtak. Halálát zavargások követték, ami érthető is, hiszen ő volt az emberek legnagyobb szószólója, érdekeik képviselője. Élete során nemcsak a feketék egyenlőségéért harcolt, de mozgalmat szervezett a szegény embereknek és küzdött a vietnámi háború ellen is.¹⁵

A '60-as évek vége felé kezdtek lecsengni a polgárjogi mozgalmak és a feketék megsegítését, védelmét már senki nem tartotta igazán fontosnak. Igazából a többség úgy gondolta, hogy Dr. Martin Luther King Junior elért mindent, amire egy afrikai-amerikainak szüksége lehet. Persze négernek lenni abban az időben sem számított épp kellemesnek. Valószínűleg azért is szerveződtek olyan fekete közösségek, akik nem akartak nagy lépéseket tenni, vagy szónokolni az egyenjogúságról, mindössze megvédeni magukat. Mind közül a

¹⁴ <http://eroszakmentessegnapja.hu/king>

¹⁵ http://hu.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther_King

leghíresebb a Fekete Párducok közössége, vagyis a BPP (Black Panthen Party for Self-Defense) volt.¹⁶

A Fekete Párducok elsődleges célja valóban az önvédelem volt. Mindössze azért alakultak meg 1966-ban, hogy kiálljanak azokért a jogokért, amiket végre megkaptak, de még mindig nem járt mellé tisztelet és megbecsülés. További céljuk a nők esélyegyenlőségének elérése volt. Legfőbb eszközük a média volt és sokan ismerték őket, mert a szórólapok, graffitik, művészeti alkotások országszerte hirdették a szervezet létezését.¹⁷

Az 1970-es évektől kezdve egyáltalán nem voltak újabb eszközök a feketék kezében, sőt a politikai vezetők is úgy érezték, hogy mindent megkaptak az afro-amerikaiak ezért nem történtek jelentős események ebben az évtizedben. Úgynevezett visszarendeződési folyamat zajlott le. Nem változott túlzottan a közvélemény sem, vagyis még mindig nem volt teljes esélyegyenlőség a fehérek és négerek között. A visszarendeződést követően a '80-as években nemhogy nem voltak lépések az esélyegyenlőség jegyében, de szinte visszájára fordultak a '60-as évek során elért eredmények.

Ebben az időben egyre nagyobb mértékűvé vált a rasszizmus, egyre erősödtek a viszályok az országon belül, annak ellenére, hogy a diszkrimináció törvényileg is tiltva volt már jó ideje. Sokan úgy gondoltak a afrikai-amerikaiakra, mint az Egyesült Államok egyik kellemetlen velejáróját. Statisztikák és a lakosság véleménye szerint is magasabb színvonalú élet lenne Amerikában, ha nem lenne tele bevándorlókkal. Akkor, hogy is van ez az amerikai álom? Az Államokat mindenki úgy látja, hogy ott van a lehetőség, ott mindenki egyenlő, ott mindenki tiszta lappal indul. Akkor miért van az, hogy hátránnyal indul egy állásinterjún az, akinek a bőrszíne nem fehér?

Az ezredforduló után, ha nem is ennyire intenzíven, de érezhető volt még ezeknek a hatása. Az első jelek a diszkrimináció enyhüléséről akkor kezdtek kibontakozni, amikor a köztudatba és a nyilvánosság elé került egy afrikai-amerikai politikus, Barack Hussein Obama.

Barack Obama politikai karrierjének első kivételes eseménye az volt, hogy egyedüli feketeként bekerült a szenátusba. Nagy munka és rendkívül sok szakmai és civil támogatói

¹⁶ <http://www.hartford-hwp.com/archives/45a/004.html>

¹⁷ <http://www.hartford-hwp.com/archives/45a/004.html>

háttérunka állt a mögött, hogy Obama az Amerikai Egyesült Államok első színes bőrű elnökévé vált.

Sokan hittek a demokrata párt célkitűzéseiben és úgy érezték Bush után egy olyan elnökre van szükségük, aki mer lépéseket tenni, nem csak halogatja azokat. Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy Obama azért lett elnök, mert olyan politikai tervei vannak, amelyekre a többség nyitott és nem azért álltak mellette vagy ellene, mert ő afroamerikai. Azonban sem e mellett, sem pedig ellene nem lehet valós bizonyítékokat állítani.

A statisztikák szerint a fehér szavazók 43%-a, a feketék 95%-a szavazott Barack Obamára. Ez természetesen nem bizonyítja azt, hogy a fehérek többsége rasszista tulajdonsággal rendelkezik, hiszen nem tudjuk ki miért szimpatizál az egyik vagy a másik elnökjelölttel. Lehet, hogy a fehér szavazók többsége a republikánus párttal szimpatizál, nem pedig a demokrata párt jelöltével. A választást egyébként 53%-os győzelemmel érte el Obama, ami azt igazolja, hogy a két elnökjelölt között nem volt nagyarányú eltérés, vagyis ez sem tud semmit bizonyítani.¹⁸

Persze az általános statisztikák nem igen jelentenek semmit, de készültek államonkénti felmérések is. Ezek azonban már nem ennyire kétértelmű adatok. Először is területenként vegyük szemügyre a választási eredményeket. A Deep South államok némelyikét bemutatva szeretném érzékeltetni, hogy miben változott és változott-e egyáltalán a fekete csoportok megítélése. Az alábbi adatok azt mutatják, hogy az egyes államokban hogyan oszlott meg a szavazatok aránya:¹⁹

	Barack Obama	John McCain
• Alabama:	10%	90%
• Mississippi:	11%	89%
• Louisiana:	14%	86%

Ez és ehhez hasonló statisztikák sehol máshol nem jelentek meg az Egyesült Államokban a 2008-as elnökválasztás során. Felmerül tehát a kérdés, hogy ezekben az államokban még mindig ilyen erős a rasszizmus, vagy ez csak a véletlen műve. Erre egy újabb statisztikai adat

¹⁸ http://hu.wikipedia.org/wiki/2008-as_amerikai_elnokvalasztas

¹⁹ A statisztika az órai előadás során hangzott el

segítségével talán választ kaphatunk. A fent említett Mississippi Államban él a legtöbb afrikai-amerikai állampolgár. Az államban a feketék aránya eléri a 36%-ot. Ismervén a fekete népesség választási statisztikáit, felmerül a kérdés, hogy hogyan lehetséges az, hogy egy olyan államban, ahol a lakosság több mint egyharmada színes bőrű, miért nem volt magasabb az Obamára voksolók aránya. Ha nagyon szigorúan nézzük ezt a kérdést, akkor azt mondhatjuk, hogy nyilvánvalóan azokban az államban erősebbek a rasszista hajlamú emberek, ahol több afroamerikai él. Természetesen ez is csak hipotézis, mégis elég alapos a gyanúnk, hogy rasszizmussal állunk szemben.

Természetesen nem csak a negatív tartalomra kívánom kiéleznii a statisztikákat, hiszen szép számban ismeretesek olyan adatok is, ahol ennek pontosan az ellenkezője mutatható ki. A New England-i államok között például találunk olyan eredményeket is, mi szerint a rasszizmus tűnő félben van. Erre utal például Massachusetts Állam, ahol a fehér szavazók aránya 57%-os volt, hasonló eredménnyel zárultak a választások Rhode Island-en is, ahol 58%-os fehér támogatottságot élvezhetett a demokrata párt. A legmagasabb arányú fehér támogatást, pedig Virginia Államban volt, ahol 68%-ot kapott Obama.

Ezek alapján felmerül a kérdés, hogy akkor ezzel mit bizonyítunk? Valószínűleg semmit. Nem tudjuk azt mondani, hogy Amerika valóban a lehetőségek hazája. De azt mindenképp beláthatjuk, hogy sokat fejlődött. Eljutni Ku Klux Klántól egy néger elnökig, igazán sok munkával járt, de biztos, hogy megérte. S hogy hogyan fog még tovább javulni az afrikai-amerikaiak helyzete, azt nem tudjuk, de azt igen, hogy az Egyesült Államok sokat vár Barack Obamától. Ha nem is ő lesz az új évezred Martin Luther King-je, de munkássága és tettei biztosan nagyban befolyásolják majd a feketék megítélését. Zárszóként csak azt szeretném mondani, hogy én hiszem, hogy King álma egyszer valósággá válik.

Hivatkozási jegyzék:

- http://hu.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks (2009. május 13. 14:57)
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther_King (2009. május 13. 14:58)
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Ku_Klux_Klan (2009. május 13. 14:58)

- http://hu.wikipedia.org/wiki/Amerikai_polgárháború (2009. május 13. 14:59)
- http://hu.wikipedia.org/wiki/2008-as_amerikai_elnökválasztás (2009. május 13.14:58)
- <http://www.hartford-hwp.com/archives/45a/004.html> (2009. május 17. 18:28)
- <http://eroszakmentessegnapja.hu/king> (2009. május 17. 18:29)
- John P. Davis (szerk.): The American Negro Reference Book (1966.)